

Wymiary polityki

Autor tekstu: **Marek Krakus**

Dyskusje na tematy polityczne niejednokrotnie prowadzą do nieporozumień i sprzeczności. Często wynikają one z niepełnego opisu rzeczywistości politycznej. Powszechnie przyjęty jest opis ugrupowań politycznych umieszczający je na linii lewica-prawica. W takim podziale blisko środka umieszcza się ugrupowania centrolewicowe i centroprawicowe a na krańcach skrajną lewicę (komunizm) i skrajną prawicę (fasyzm). Przyjmując taki obraz antykomunista będzie twierdził, że im bardziej na prawo, tym lepiej, a antyfaszysta, że im bardziej na lewo, tym lepiej. Tymczasem często daje się obserwować podobne właściwości ugrupowań skrajnych, co może budzić zdziwienie. Również określanie „Tygodnika Powszechnego” mianem „katolewica” lub określenie SLD mianem „komunoliberalowie” to są przykłady niewłaściwej klasyfikacji wynikającej z opisu rzeczywistości politycznej na jednej osi.

Bardziej dokładny i pozbawiony tych sprzeczności obraz można otrzymać przedstawiając opis właściwości politycznych w trzech wymiarach, które są od siebie niezależne. W przedstawionej poniżej propozycji opisu, tradycyjnie pojmowaną oś lewica-prawica należy rozdzielić na dwie osie: ideologiczną i ekonomiczną. Do tego należy dodać trzecią oś: liberalizm-autorytaryzm. Każda z tych osi przedstawia inne właściwości.

Oś ideologiczna mówi o źródłach wartości. Dla prawicy źródłem wartości jest religia oraz często kojarzone z nią wartości narodowe. Dla lewicy źródłem wartości jest humanizm świecki, troska o ludzi słabych, pokrzywdzonych, wzniesienie się ponad wąsko pojęte interesy narodowe. Właściwości tej osi można scharakteryzować przedstawiając jej przeciwieństwa w tabeli 1.

Tabela 1. Oś ideologiczna	
lewica	prawica
ateizm	religia
internacjonalizm	naród
swoboda obyczajowa, humanizm	religijne nakazy moralne

Oś ekonomiczną charakteryzuje stosunek do mechanizmów rynkowych w gospodarce. Skrajne cechy to pełna wolność ekonomiczna podmiotów gospodarowania i nieograniczone działanie mechanizmów rynkowych oraz, po drugiej stronie osi, pełna kontrola państwa nad procesami gospodarczymi i podmiotami gospodarującymi (gospodarka nakazowo-rozdzielcza), w skrajnym przypadku do eliminacji pieniądza włącznie. Właściwości tej osi można scharakteryzować przedstawiając jej przeciwieństwa w tabeli 2.

Tabela 2. Oś ekonomiczna	
państwo	rynek
gospodarka nakazowa	regulacja pieniądza
kartki, przydziały	pieniądz
socjalizm, komunizm	kapitalizm

Oś liberalizm-autorytaryzm charakteryzuje stopień wolności jednostek w społeczeństwie. Dla liberalizmu najważniejszą jest jednostka, jej prawa do wolności osobistej i wolności przekonań. Dla autorytaryzmu najważniejsza jest wspólnota, której jednostka ma być podporządkowana, łącznie z podporządkowaniem myśli. Kraje o przewadze liberalizmu, to demokracje, kraje autorytarne, to monarchie absolutne, teokracje, komunizm, fasyzm. Właściwości tej osi można scharakteryzować przedstawiając jej przeciwieństwa w tabeli 3.

Tabela 3. Oś wolność-zniewolenie	
liberalizm	autorytaryzm
jednostka	wspólnota
wolność	przynależność
rozum	uczucia, emocje

dialog	walka
nauka	ideologia
tolerancja	posłuszeństwo
ekumenizm	fundamentalizm
demokracja	totalitaryzm

Powyżej opisane osie tworzą przestrzeń trójwymiarową, w której poszczególne ugrupowania polityczne zajmują określone obszary.

Spróbujmy dokonać analizy tak określonej przestrzeni, pomijając na razie dla uproszczenia oś ekonomiczną. Mamy wtedy do czynienia z dwuwymiarową płaszczyzną (rys.1).

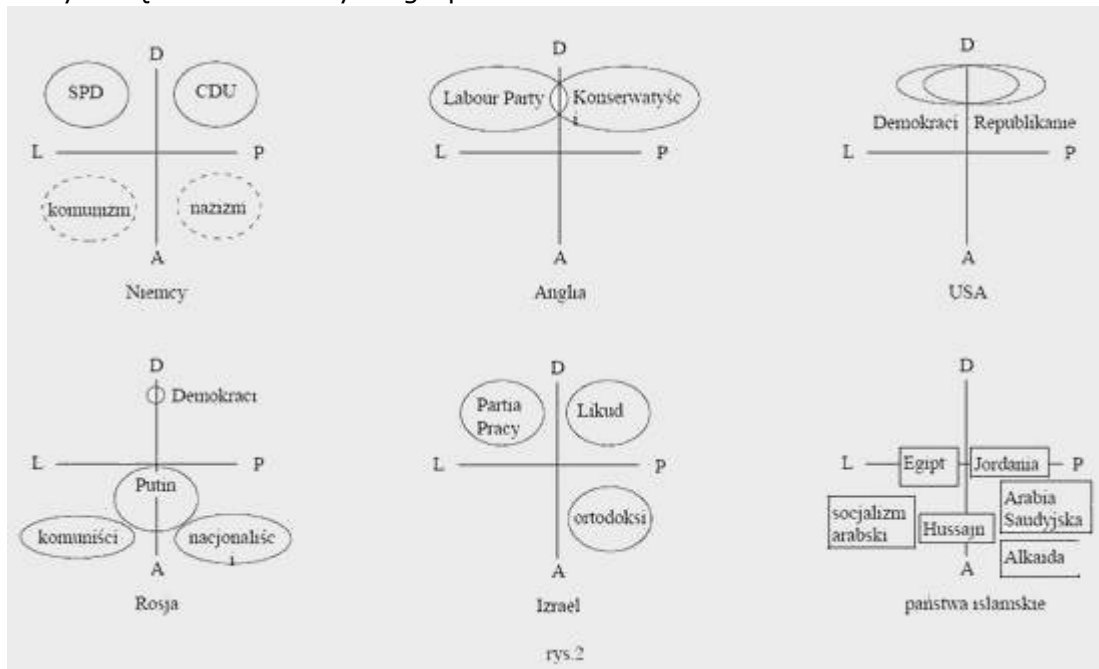

Na tej płaszczyźnie są cztery ćwiartki, które można nazwać:

1. lewica autorytarna (totalitarna)
2. lewica liberalna (demokratyczna)
3. prawica liberalna (demokratyczna)
4. prawica autorytarna (totalitarna)

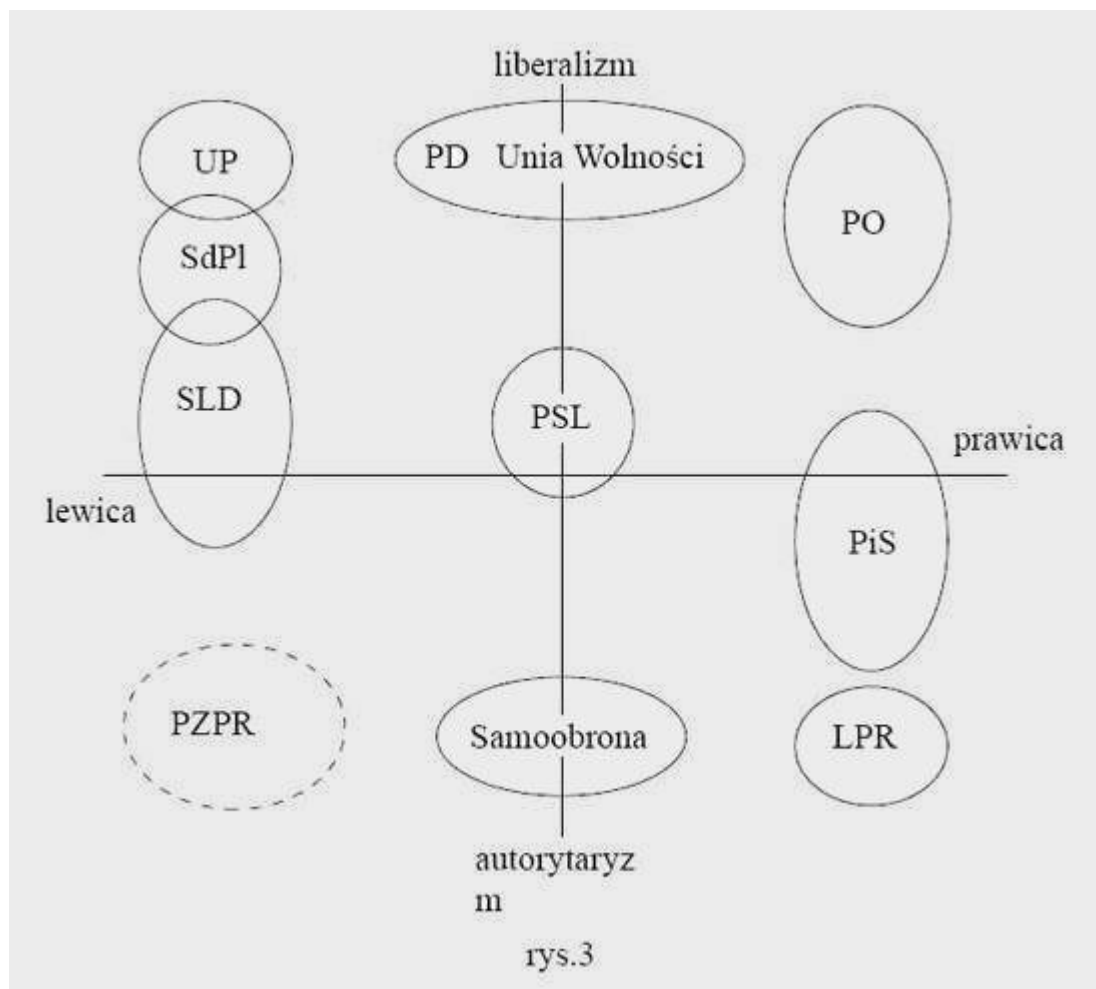
Według tego opisu można zrozumieć dlaczego komunizm i fasyzm mają wiele cech wspólnych, gdyż wynikają one nie z podziału lewica-prawica, ale z podziału liberalizm-autorytaryzm. Ugrupowania autorytarne z powodu przeświadczenia o własnej nieomyślności nie potrafią nawiązywać partnerskiej współpracy z innymi ugrupowaniami, nawet po tej samej stronie sceny politycznej, gdyż dążą do podporządkowania partnerów lub zniszczenia tych, którzy nie podzielają całkowicie ich przekonań. Dotyczy to zarówno lewicy (zniszczenie socjaldemokracji w Rosji przez bolszewików) jak i prawicy (nazistowski *gleichschaltung*, zamiary wchłonięcia całej polskiej prawicy przez PiS). Możliwa jest natomiast współpraca partii z obszaru liberalnego (koalicja SPD i CDU w Niemczech).

Przykłady głównych ugrupowań politycznych w różnych krajach przedstawiono na rys. 2. Linią przerywaną zaznaczono byłe ugrupowania.

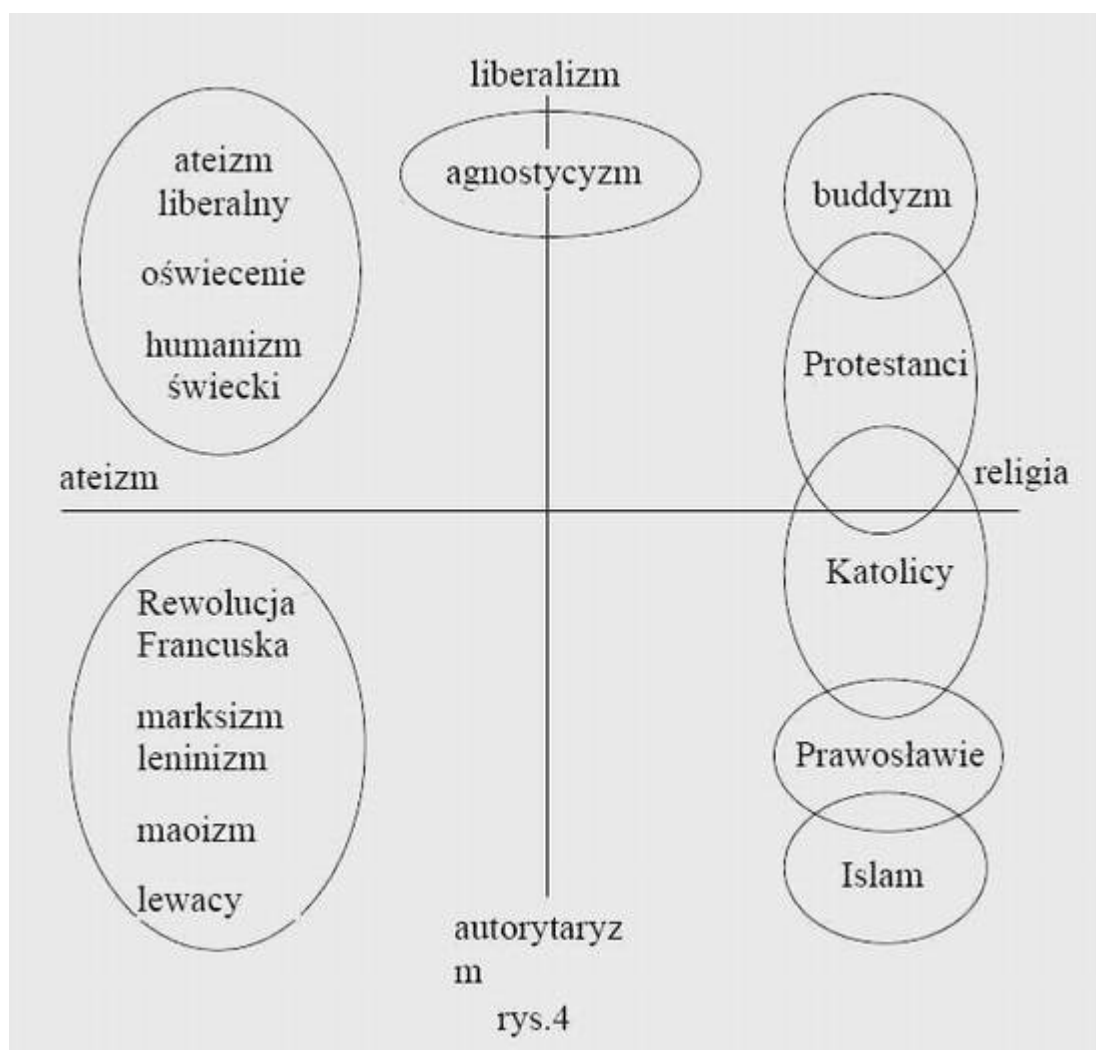
rys. 2

Można zauważyć występowanie krajów o silnej dominacji liberalizmu (Anglia, USA, Szwecja), kraje o silnej dominacji autorytaryzmu (Rosja, Arabowie, Chiny) oraz kraje, w których są lub były reprezentowane wszystkie ćwiartki (Niemcy, Hiszpania, Włochy, Portugalia). Upodobnienie Partii Demokratycznej i Republikańskiej w USA jest tak duże, że mają one duży wspólny obszar. Są to oczywiście wykresy przybliżone, nie uwzględniające wszystkich ugrupowań politycznych istniejących w tych państwach.

Szczególnie bogato przedstawia się według tego opisu polska scena polityczna (rys.3). Dla przejrzystości opisu nie wyróżniłem Partii Demokratycznej, gdyż jest to lewe skrzydło Unii Wolności. Można poddać dyskusji dokładne umiejscowienie poszczególnych ugrupowań i kształt obszarów (w szczególności, w jakim stopniu rozkładają się one na sąsiadujące ćwiartki) ale ogólny zarys wydaje mi się prawidłowy.

Poprzez dołączenie trzeciej osi „ekonomicznej”, która „wychodzi” z płaszczyzny rys.1 prostopadle do pozostałych osi, możemy dopiero otrzymać pełny obraz przestrzeni politycznej. Jest on skomplikowany i trudny do przedstawienia na płaskiej kartce. Trzeba zauważyć, że można spotkać zwolenników rynku we wszystkich ćwiartkach opisanej na rys.1 płaszczyzny. (Konserwatyści i chadecy, socjaldemokraci, obecna KPCh, Pinochet i niegdyś dyktatorska Korea Południowa). Przeciwni lub niechętni rynkowi są komuniści, populiści (Wenezuela, Samoobrona), również niektóre partie prawicy autorytarnej (LPR i częściowo PiS, „społeczna nauka Kościoła”). Partie liberalne na ogół nie są przeciwne rynkowi. Jednak szwedzki i francuski system państwa opiekuńczego, stworzony przez socjaldemokratów, sytuuje się bliżej środka osi ekonomicznej, ale po jego rynkowej stronie.

Przestrzeni politycznej z rys.1 odpowiada przestrzeń opisująca ideologie (rys.4). Prawą stronę zajmują religie, różniące się między sobą stopniem liberalizmu i autorytaryzmu.

Część Kościoła katolickiego znajduje się w ćwiartce autorytarnej (integryści, Radio Maryja) a część w ćwiartce liberalnej (progresiści, „Tygodnik Powszechny”).

Jakkolwiek większą część protestantów ze względu na protestancki ekumenizm należy umieścić w ćwiartce liberalnej (Bonhoeffer), to istnieje również obecnie fundamentalizm protestancki (na południu USA).

Buddyzm ze swoją tolerancją dla innych wyznań zasługuje na miejsce najbardziej liberalne.

W zasadzie całe prawosławie oraz islam powinno się umieścić w ćwiartce autorytarnej (wyjątkiem jest Salman Rushdi i nieliczni jemu podobni). Tym można tłumaczyć podobieństwo rozmieszczenia ugrupowań politycznych Rosji i państw islamskich (rys.2).

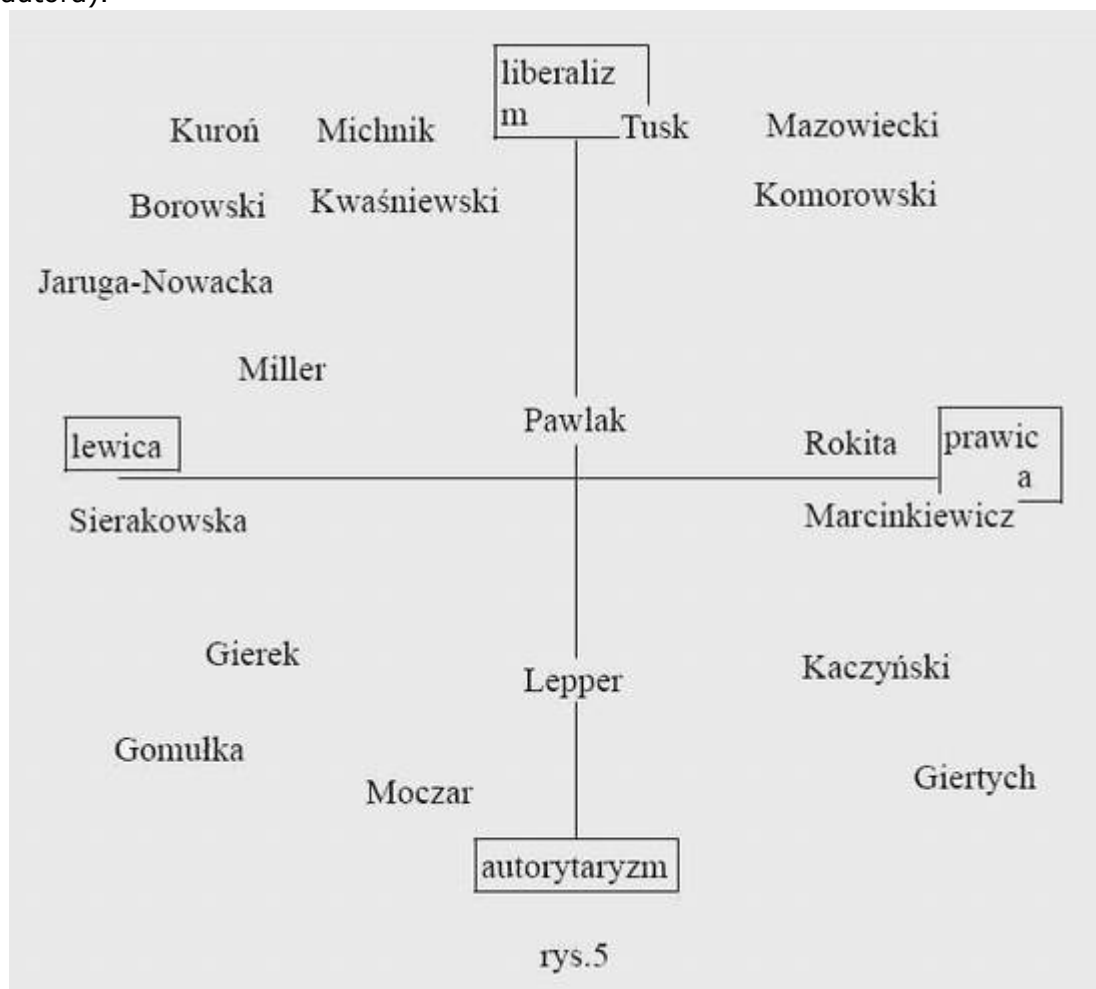
Ideologie ateistyczne mogą być zarówno liberalne (Wolter, Diderot, Russel, Popper, Kotarbiński), jak i autorytarne (Marks, Lenin, Mao).

Szczególną pozycję zajmują agnostycy. Osobiście proponowałbym umieścić ich w obszarze leżącym częściowo w obu górnych ćwiartkach (np. Leszek Kołakowski w lewej i Stanisław Obirek w prawej, według propozycji M. Agnosiewicza agnostycyzmu pochodzenia ateistycznego i religijnego).

Z rys.4 wynika między innymi, że obwinianie filozofów Oświecenia o zbrodnię Rewolucji Francuskiej jest pozbawione podstaw a protestanci i środowisko „Tygodnika Powszechnego” to wcale nie jest lewicowa strona chrześcijaństwa. Natomiast rzetelne dyskusje światopoglądowe, szanujące partnerów, są możliwe pomiędzy ludźmi o poglądach mieszczących się w obu ćwiartkach liberalnych.

Uzupełnienie

Rozmieszczenie znaczących polityków na polskiej scenie politycznej (rys.5) (subiektywna wizja autora).

Marek Krakus

Ur. 1946. Z wykształcenia jest fizykiem, pracującym zawodowo w dziedzinie elektroniki. Zainteresowania: filozofia, nauki społeczne, polityka, muzyka poważna, sport.

[Pokaż inne teksty autora](#)

(Publikacja: 09-12-2006)

[Oryginał.](http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,5149) (<http://www.racjonalista.pl/kk.php/s,5149>)

Contents Copyright © 2000-2008 by Mariusz Agnosiewicz

Programming Copyright © 2001-2008 Michał Przech

Autorem tej witryny jest Michał Przech, zwany niżej Autorem.

Właścicielem witryny są Mariusz Agnosiewicz oraz Autor.

Żadna część niniejszych opracowań nie może być wykorzystywana w celach komercyjnych, bez uprzedniej pisemnej zgody Właściciela, który zastrzega sobie niniejszym wszelkie prawa, przewidziane w przepisach szczególnych, oraz zgodnie z prawem cywilnym i handlowym, w szczególności z tytułu praw autorskich, wynalazczych, znaków towarowych do tej witryny i jakiegokolwiek ich części.

Wszystkie strony tego serwisu, wliczając w to strukturę podkatalogów, skrypty JavaScript oraz inne programy komputerowe, zostały wytworzone i są administrowane przez Autora. Stanowią one wyłączną własność Właściciela. Właściciel zastrzega sobie prawo do okresowych modyfikacji zawartości tej witryny oraz opisu niniejszych Praw Autorskich bez uprzedniego powiadomienia. Jeżeli nie akceptujesz tej polityki możesz nie odwiedzać tej witryny i nie korzystać z jej zasobów.

Informacje zawarte na tej witrynie przeznaczone są do użytku prywatnego osób odwiedzających te strony. Można je pobierać, drukować i przeglądać jedynie w celach informacyjnych, bez czerpania z tego tytułu korzyści finansowych lub pobierania wynagrodzenia w dowolnej formie. Modyfikacja zawartości stron oraz skryptów jest zabroniona. Niniejszym udziela się zgody na swobodne kopiowanie dokumentów serwisu Racjonalista.pl tak w formie elektronicznej, jak i drukowanej, w celach innych niż handlowe, z zachowaniem tej informacji.

Plik PDF, który czytasz, może być rozpowszechniany jedynie w formie oryginalnej, w jakiej występuje na witrynie. **Plik ten nie może być traktowany jako oficjalna lub oryginalna wersja tekstu, jaki zawiera.**

Treść tego zapisu stosuje się do wersji zarówno polsko jak i angielskojęzycznych serwisu pod domenami Racjonalista.pl, TheRationalist.eu.org oraz Neutrum.eu.org.

Wszelkie pytania prosimy kierować do redakcja@racjonalista.pl